

Undersøgelse af sikkerhedskultur

Som et resultat af forskningsprojektet "Sikkerhedskultur & Arbejdsulykker" er der blevet udviklet to instrumenter til undersøgelse af sikkerhedskultur i virksomheder.

- Spørgeskema til medarbejderne om virksomhedens sikkerhedskultur
- Auditskema (tjekliste) til gennemgang af virksomheden

De to instrumenter kan bruges til at afdække en virksomheds sikkerhedskultur på et overordnet niveau. Auditskemaet ser på det formaliserede sikkerhedsarbejde og hvilke strukturer, der er på plads. Spørgeskemaet afdækker de overordnede holdninger i medarbejdergruppen på en række vigtige områder. Denne vejledning gennemgår scoring af spørgeskemaet og tolkning af resultaterne. Auditskemaet indeholder en selvstændig vejledning.

En spørgeskemaundersøgelse vil kunne synliggøre eventuelle problemer på de delområder, der spørges til. Hvordan problemerne bør løses, giver skemaet imidlertid ikke noget svar på. Det vil i hvert enkelt tilfælde afhænge af, hvilket område det er, og hvilken organisation det drejer sig om. Det kan være en god idé, at følge spørgeskemaundersøgelsen op med nogle interviews med medarbejdere og/eller ledere. Her har man mulighed for at uddybe de områder, hvor der er afdækket problemer. Interviews kan give værdifuld ekstra information og forståelse, der går et spadestik dybere end det, der kan udledes af spørgeskemaet og auditskemaet. Samlet kan den indhentede information bruges til at planlægge ændringstiltag.

I den forbindelse er der et par overordnede retningslinjer, der kan udpeges. For det første er det vigtigt at ledelsen er engageret i løsning af problemet. Det er vigtigt, at ledelsen signalerer, at det er et vigtigt område, og at de går forrest i løsning af problemet.

For det andet er det vigtigt, at få involveret medarbejderne i løsningen. Det er vigtigt da medarbejderne normalt besidder både en stor mængde viden om virksomheden og dens problemer og mange kompetencer, der kan være med til at afhjælpe dem. Dvs at der er større chance for, at det er de rigtige problemer, der bliver løst på den rigtige måde, hvis medarbejderne bliver involveret. Desuden opnår man også, at medarbejderne oplever et større ejerskab over løsningerne, hvis de er involveret i udviklingen af dem. Dvs at der er større chance for, at løsninger også bliver ført ud i livet.

Vejledning til spørgeskema om sikkerhedskultur

Spørgeskema er udviklet som et redskab til vurdering og kortlægning af sikkerhedskultur. Det retter sig mod medarbejderne "på gulvet" og omhandler deres holdning til sikkerhed, deres nærmeste leder og deres arbejdsmiljørepræsentant. Når medarbejderne har udfyldt spørgeskemaerne, samles skemaerne sammen, og der udarbejdes en samlet oversigt over besvarelserne for arbejdspladsen og/eller de enkelte afdelinger. Det giver ikke mening at se på spørgeskemabesvarelser fra enkeltpersoner. For at et spørgeskema er en god måde at måle ting på, kræver det, at der er en gruppe mennesker, der svarer på det. For at det giver mening at tolke på resultaterne af dette skema, skal der minimum være 10 personer, der har svaret på det og helst flere. Jo flere besvarelser jo bedre.

Det er vigtigt, at følgende etiske regler overholdes, når man bruger skemaet:

- Det er frivilligt at deltage. Der må ikke lægges pres på nogen for at få dem til at deltage
- Den enkelte deltager er anonym. Resultaterne gøres op for grupper, der er så store, at man ikke kan genkende enkeltpersoner
- Alle medarbejdere, som har bidraget til undersøgelsen, har ret til at se de samlede resultater
- Det er virksomheden og dens afdelinger, der bliver undersøgt. Ikke de enkelte medarbejdere

Temaer i skemaet

Spørgeskemaet er resultatet af det udviklingsarbejde, der blev foretaget i projektet. Skemaet indeholder 27 spørgsmål om 7 forskellige temaer. De 7 temaer har i projektet alle vist sig at have betydning for forekomsten af ulykker. De 7 temaer er:

- Arbejdsmiljørepræsentantens engagement i sikkerhed
Dette tema dækker medarbejdernes oplevelse af deres arbejdsmiljørepræsentants engagement i forhold til sikkerhed.
- Sikkerhedsledelse (nærmeste leder)
Dette tema dækker medarbejdernes tilfredshed med den måde, deres nærmeste leder varetager de sikkerhedsmæssige aspekter af ledelsesrollen.
- Instruktion i sikkerhed
Dette tema dækker hvorvidt den instruktion, der foregår i forhold til de sikkerhedsmæssige aspekter af arbejdet, opleves som værende tilstrækkelig.
- Generel ledelse (nærmeste leder)
Dette tema dækker medarbejdernes generelle tilfredshed med den måde, deres nærmeste leder varetager ledelsesrollen.
- Efterlevelse af sikkerhedsregler
Dette tema omhandler, hvorvidt medarbejderne rutinemæssigt overtræder sikkerhedsreglerne, fordi arbejdet på den måde er lettere og hurtigere.
- Opmærksomhed på sikkerhed
Dette tema omhandler, hvilke begrundelser medarbejderne har, for ikke at omtale sikkerhedsmæssige problemer overfor ledelsen.
- Involvering
Dette tema omhandler, hvor involverede medarbejderne føler sig i deres arbejdsplads.

Scoring af spørgeskemaet

1. For hver enkelt spørgsmål tildeles svarpersonen en score. Der gives scoren 1-2-3-4-5 for de fem svarkategorier. Hvilken svarkategori, der giver hvilken score, kan ses af scoringsarket.
2. Ud fra besvarelsen på spørgsmålene indenfor de enkelte temaer udregnes en gennemsnits-score for hvert tema. Den udregnes som et simpelt gennemsnit af de scores, som svarpersonerne har fået på de enkelte spørgsmål i dimensionen. Totalsummen af scorerne skal divideres med antallet af spørgsmål samt antallet af svarpersoner. Den gennemsnitlige score kan have en værdi mellem 1 og 5.
3. Scoringsarket kan bruges til at lave denne udregning ved at indføre hvor mange svarpersoner, der har svaret i hver af de 5 svarkategorier for hvert enkelt spørgsmål. Nedenstående eksempel med 10 svarpersoner viser, hvordan det kan gøres. (*)

	Helt enig	Enig	Hverken eller	Uenig	Helt uenig	Sum
1.1	2 x5	4 x4	3 x3	1 x2	x1	37
1.2	x1	1 x2	4 x3	3 x4	2 x5	36
1.3	x1	3 x2	3 x3	4 x4	x5	31
1.4	1 x1	1 x2	2 x3	2 x4	4 x5	37
1.5	3 x5	2 x4	2 x3	2 x2	1 x1	34
1.6	4 x5	5 x4	1 x3	x2	x1	43
						218

$$\frac{N = 10}{(6 \times \text{antal personer})} = \frac{\text{Score tema 1}}{3,63}$$

4. Når gennemsnittet er udregnet, kan man bedømme det. Scoringen er lavet således, at jo højere score jo bedre sikkerhedskultur og jo lavere risiko for ulykker. Man kan bruge følgende tommelfingerregler til at bedømme det:

- Gennemsnit under 3: Der er klare problemer på området, og der bør sættes fokus på temaet straks
- Gennemsnit mellem 3 og 4: Området fungerer ok, men der er problemer, der bør arbejdes med
- Gennemsnit over 4: Området fungerer fint, og det er ikke nødvendigt med initiativer i første omgang

5. Hvis man gentager en måling for at måle en ændring eller vil sammenligne resultaterne fra fx afdeling til afdeling, skal der helst være en vis forskel, for at den kan betragtes som betydningsfuld. Hvor stor denne forskel skal være, for at de personer det hele drejer sig om "kan mærke forskel", afhænger af hvor mange besvarelser der er. Jo flere personer der har besvaret, jo mindre skal forskellen være, for at den er betydningsfuld.

- Hvis der er 50 besvarelser (per gang eller gruppe) er en forskel på 0.2 betydningsfuld
- Hvis der er 25 besvarelser (per gang eller gruppe) er en forskel på 0.4 betydningsfuld
- Hvis der er 12 besvarelser (per gang eller gruppe) er en forskel på 0.6 betydningsfuld

(*) Hvis der er nogle besvarelser, hvor personerne ikke har svaret på alle spørgsmålene indenfor et tema, og der ikke er lige mange svarpersoner til hvert spørgsmål, giver det problemer med udregningen af gennemsnittet med den her beskrevne metode. Der er to forskellige måder at håndtere dette på.

Man kan vælge at udelukke alle svar fra den person på det pågældende tema, så man har et konstant antal svarpersoner. Dette er ok, hvis man har mange svarpersoner (over 50), og der ikke er ret mange (mindre end 10 % af svarpersonerne), hvor der mangler svar.

En anden måde at håndtere det på, hvor man beholder flere data og som derfor er bedre, hvis der er få svarpersoner og mange manglende svar, er ved at udregne scoren på temaet, som et gennemsnit af gennemsnittene på de enkelte spørgsmål. Dvs at man for hvert enkelt spørgsmål udregner gennemsnittet baseret på det antal besvarelser, der er på det specifikke spørgsmål. Derefter lægger man disse gennemsnit på de enkelte spørgsmål sammen, og dividerer med antallet af spørgsmål inden teamet. Se eksemplet nedenfor.

	Helt enig	Enig	Hverken eller	Uenig	Helt uenig	Sum		
1.1	1 x5	2 x4	2 x3	3 x2	x1	25	N = 8	GNS = 3,125
1.2	1 x1	1 x2	3 x3	4 x4	x5	28	N = 9	GNS = 3,111
1.3	x1	2 x2	4 x3	2 x4	x5	24	N = 8	GNS = 3,000
1.4	1 x1	5 x2	3 x3	7 x4	x5	24	N = 10	GNS = 2,400
1.5	x5	2 x4	2 x3	4 x2	1 x1	23	N = 9	GNS = 2,556
1.6	x5	2 x4	4 x3	2 x2	2 x1	26	N = 10	GNS = 2,600
							16,792 / 6 =	Score tema 1
								<u>2,80</u>

Spørgsmål vedrørende brugen af skemaet eller andre kommentarer kan rettes til Arbejdsmedicinsk Klinik, Regionshospitalet Herning på tlf. +45 7843 3500.